

2022, 9(2): 421-437

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2022.2.421-437>

Makaleler (Tema)

ALMAN MEDYASINDA “DÖNERCİ CİNAYETLERİ” TEMSİLİYETİ: YENİ-IRKÇILIK VE “AŞIRI” ALMAN IRKÇILIĞI ARASINDAKİ DİYALEKTİK

Sevil ÖZÇALIK DUMANOĞULLARI¹, Selin KUL²

Öz

Bu makale, 2000-2011 yılları arasında ortaya çıkmaksızın faaliyet gösteren Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) örgütünün işlediği cinayetlerin Alman medyasındaki temsilinden yola çıkarak Alman gündelik ırkçılığı ve ‘aşırı’ olarak nitelendirilen NSU faaliyetleri arasındaki ilişkiyi inceleyecektir. Avrupa’da yükselişe geçen aşırı sağ toplumsal hareketlerin genel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda basının göçmen karşıtı gündelik ırkçı söylemi teşvik ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan ‘aşırı’ nitelendirilen söylemler, basının gündelik ırkçılık temsilleriyle ana akımın sınırlarını belirler bir duruma gelmiştir. Buradan yola çıkarak bu makalenin de iddiası, NSU cinayetlerinin Alman medyasında ele alınışlarının 2000’li yıllardan itibaren Alman toplumsal ve siyasal hayatında etkin olmaya başlayan kültürlerin uyuşmazlığına ve göçmenlerin suçla ilişkilendirilmesine dayanan ‘yeni ırkçı’ argümanı gündelik olarak yeniden ürettiği olmuştur. Bu yeniden üretim, konu göçmen karşıtlığı

¹ Sevil ÖZÇALIK DUMANOĞULLARI, Hacettepe Üniversitesi/Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doktor Araştırma Görevlisi, sevilozcalik@gmail.com, 0000-0003-1100-4499

² Selin KUL, Hacettepe Üniversitesi/Uluslararası İlişkiler Bölümü, Araştırma Görevlisi, selinkul@hacettepe.edu.tr, 0000-0002-1102-4214

Makalenin Geliş Tarihi: 30.09.2022 | Makalenin Kabul Tarihi: 18.12.2022

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2022. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

olunca 'aşırı' ile ana-akımın sınırlarını muğlaklaştırarak, NSU gibi bir örgüte yıllarca ortaya çıkartılmaksızın hareket imkânı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: NSU, yeni ırkçılık, Alman medyası, gündelik ırkçılık, göçmenler

REPRESENTATION OF THE “DÖNER MURDERS” IN THE GERMAN MEDIA: THE DIALECTIC BETWEEN NEW-RACISM AND “EXTREME” GERMAN RACISM

Abstract

This article will examine the relationship between German daily racism and National Socialist Underground (NSU) activities, which are described as 'extreme', based on the representation in the German media of the murders committed by the NSU, which operated without being revealed between 2000 and 2011. Considering the general characteristics of the far-right social movements on the rise in Europe, it is shown that the media encourages daily racist discourse against immigrants. In this respect, discourses that are described as 'extreme' have come to a point where they define the boundaries of the mainstream with the daily representations of racism in the media. Based on this, the claim of this article is that the coverage of the NSU murders in the German media reproduces the 'new racist' argument based on the cultural incompatibility that has started to be effective in German social and political life since the 2000's and the association of immigrants with crime. This reproduction when it comes to anti-immigration, blurred the boundaries of 'extreme' and the mainstream, giving an organization like NSU the opportunity to act without being exposed for years.

Keywords: NSU, New Racism, German media, everyday racism, migrants

Giriş

Bu makale ortaya çıktığı 4 Kasım 2011 tarihinden itibaren büyük ses getiren *Nationalsozialistischer Untergrund* (NSU) (Nasyonal Sosyalist Yeraltı) davası ile ilgilidir. Örgütün iki üyesinin (Uwe Mundlos ve Uwe Böhnhardt) Alman polisi tarafından yakalanmalarının ardından yaşadıkları karavanı yakarak intihar etmelerinden sonra örgütün üçüncü üyesi Beate Zschäpe'nin basına sızdırdığı ve yıllardır işledikleri suçları üstlendiği videolar ile örgüt ortaya çıkmıştır. Örgüt, faaliyetine başladığı 2000 yılından itibaren 9 göçmen Alman vatandaşını, bir polisi öldürmüş, 3 bombalı saldırı planlamış (Nürnberg 1999, Köln 2001 ve 2004), 15 soyguna karışmış ve toplamda 43 kişinin hayatına kastetmiştir.

Beate Zschäpe'nin örgütü deşifre etmesi ile bu örgütün 10 yılı aşkın bir süre boyunca nasıl faaliyet gösterebildiği, Alman polis ve istihbarat teşkilatının yukarıda sıralanan suçların örgüt ile ilişkilendirilmesindeki zafiyeti, Alman basınının göçmen kökenli bu kişilerin ölümünü aydınlatma ve bu ölümleri ele alışı konusundaki yetersizliği konularında hararetle bir tartışma başlamıştır. Bu makale, Alman kamuoyu tarafından son derece 'aşırı' olarak değerlendirilen NSU'nun faaliyetlerinin 10 yıl boyunca gerek basın aracılığıyla benimsenen söylem gerekse de polis/istihbarat teşkilatı raporlarıyla kurbanların suçla ilişkilendirilmeleriyle nasıl gündelik Alman milliyetçiliğinin/ırkçılığının³ bir parçası olduğunu ortaya koymaya çalışacaktır. Bu anlamda, bu makale, Türkçe literatürde 'dönerci cinayetleri' üzerinden Alman basınının yeni ırkçı söylemleri ve NSU'nun ırkçı faaliyetleri arasındaki rabıtaya yeterince yer verilmemesinden hareketle literatüre katkı yapmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken öncelikle Avrupa'da yükselen sağın göçmen karşıtı yabancı düşmanı söylemi ve bu söylemin medya yoluyla gündelik ırkçılığın her gün yeniden üretilen sıradan anlatısına dönüşümü incelenecektir. Almanya'da değişen ırkçılık algısı üzerinde durulacak, klasik ırkçılık ve 'yeni ırkçılık' arasındaki farklar ve bu iki ırkçılık türü arasındaki diyalektik ilişkinin Almanya'da yükselen aşırı sağdaki temsiline odaklanılacaktır. Çalışmanın temel savı; özellikle medya aracılığıyla banalleşen gündelik Alman ırkçılığının anti-göçmen ve yabancı düşmanı söyleminin 'aşırı ırkçı' olarak işaret edilen NSU faaliyetlerinin bu kadar uzun bir dönem boyunca, örgütün varlığı fark edilmeksizin devam etmesine olanak tanıdığı ve onun için bir hareket alanı sağladığı olacaktır. Bu bağlamda, NSU davası, özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından güvenlik ekseninde ele alınan göçmen sorunu ve 'yeni ırkçı' söylem ile NSU gibi örgütlerin benimsedikleri klasik ırkçı söylemin buluşma noktası olmuş, bu 'yeni ırkçı' yaklaşım neo-Nazi NSU örgütünün 10 yıl boyunca faaliyette bulunmasına zemin hazırlamıştır.

Bu makale öncelikle Avrupa'da yükselen yeni sağın 'yeni ırkçı' yaklaşımı ve göçmenleri suçla ilişkilendirerek, onları merkez Avrupa ülkelerinin kültürlerini yozlaştırmakla suçlayan bu yaklaşımın özellikle medya kanalıyla gündelik ırkçılığın bir unsuru haline gelmesini inceleyecektir. Bunun ardından, NSU'nun ortaya çıkış koşulları ve 10 yıl boyunca ortaya çıkarılmadan nasıl faaliyet gösterebildiği ancak 1945 sonrası Almanya'nın ırkçılığa

³ Makalenin konusunu teşkil eden NSU cinayetleri açısından milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki çizgi oldukça muğlak olduğundan 'gündelik milliyetçilik/ırkçılık' olarak formüle edilen bir kavrama başvurulmuştur.

karşı yaklaşımının bir muhasebesini yapmakla mümkündür. Bu nedenle 1945 sonrası Almanya'sında ırkçılık hesaplaşmalarını inceleyecektir ve ardından Almanya'da yükselen aşırı sağa odaklanılacaktır. NSU'nun örgütsel gelişimi ve faaliyetleri bu dinamik çerçevesinde değerlendirilecektir. Son olarak, NSU cinayetlerinin Alman ana akım medyasındaki temsiliyetinin bu örgütün 10 yıl boyunca ortaya çıkartılmaksızın faaliyet göstermesindeki rolü irdelenecektir.

Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ'ın 'Yeni-İrkçi' Yaklaşımı ve Medyadaki Temsili

11 Eylül saldırılarının ardından transatlantik iş birliği İslam karşıtlığı üzerinden örgütlenmiş ve Amerika Birleşik Devletleri'nin belirlediği İslami köktendinci terör ile mücadele Avrupa'nın da güvenlik önceliğine girmiştir. Düzensiz göç hareketlerinin artmasıyla ve yeni medya mecralarının çeşitlenmesi ile birlikte Avrupa'da göçmen karşıtı hareketlerin her geçen gün daha da kuvvetlendiği gözlemlenmektedir. Daha evvel toplumun büyük bir kesimi tarafından 'aşırı' olarak tanımlanan göçmen karşıtı, yabancı düşmanı toplumsal hareketler, geniş kitlelerce desteklenmeye başlanmış ve hem yerel hem ulusal hem de Avrupa parlamentosunda temsil kazanmışlardır. Örneğin Fransa'da aşırı sağı temsil eden *Front National* (Ulusal Birlik), Paris'te 12 kişinin hayatını kaybettiği Charlie Hebdo mizah dergisinin ofisine yapılan saldırının iki yıl ardından yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde oy oranını %33.9'a yükseltmiş, seçimi kaybetse de önemli bir sonuç elde etmiştir (BBC News, 2017). Avrupa'da dışlayıcı söylem ve politikalara sahip olan sağ partilerden en çok dikkat çekenlerden biri olan Hollanda merkezli *Partij voor de Vrijheid*'dir (PVV, Özgürlük Partisi). Bu Parti özellikle Türkiye'nin AB üyelik sürecine karşıtlığıyla bilinmekle beraber, Müslüman ülkelerden işçi alımını durdurmaya yönelik politikalarıyla öne çıkmaktadır. Parti 2017 seçimlerinde %13.1 oyla ikinci parti olarak yükselişini sürdürürken, ırkçı politikaları ve yabancı karşıtı tutumuyla Avrupa siyaseti için endişe yaratmıştır (Karataş, 2019, s. 34). Avusturya'da ise *Freiheitliche Partei Österreichs* (FPÖ, Avusturya Özgürlük Partisi), 2000'de iktidar ortaklığı yapmış ancak esas oy kazanımını göçmen karşıtı tutumuyla sağlayarak, 2015 seçimlerinde oy oranını %30'lara yükseltmiştir (Euronews, 2015). İsveç'te aşırı sağ ve göçmen karşıtı *Sverigedemokraterna* (SD, Demokratlar Partisi)'nin 2015'te mülteci koruma krizleriyle kazandığı ivme 2018'de sürmüştür, parti 2022 seçimlerde oyunu %20,5'e kadar yükselterek İsveç'in ikinci partisi konumuna gelmiştir (BBC News Türkçe, 2022). İngiltere'de Brexit ile de yansması görülebilecek olan aşırı sağın yükselişi 2008 ekonomik krizi ve göç krizi sonrası tetiklenmiş, aşırı sağcı *United Kingdom Independence Party* (UKIP, Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) 2015 genel seçimlerinde oy oranını %12'lere çıkartarak ciddi bir yükseliş grafiği göstermiştir (BBC News Türkçe, 2015). Ayrıca, UKIP, AB'nin mültecilere uyguladığı politikadan duyduğu memnuniyetsizliği sıklıkla dile getirerek Brexit referandumuna giden sürecin fitilini ateşleyen itici güçlerden biri olmuştur (Euronews, 2020). Son olarak İtalya'da 2012 yılında kurulan neo-faşist kökenli *Fratelli d'Italia* (FDI, İtalya'nın

Kardeşleri) 2013 ve 2018 yıllarındaki oy oranını önemli oranda yükselterek 2022 seçimlerinde %26.2 oy oranıyla birinci parti olmuştur ([Euronews](#), 2022).

Son yıllarda oy oranını oldukça arttıran bu toplumsal hareketler ana akım siyasetin de dilini belirlemektedir. Geniş oy oranına sahip yığın partileri özellikle düzensiz göç hareketleri gibi konularda 'aşırı' olarak nitelendirilen bu toplumsal hareketlerin belirledikleri ajanda çerçevesinde siyaset yapmak durumunda kalmışlardır. Bu açıdan bu hareketlerin göçmen karşıtı yabancı düşmanı 'aşırı' söylemleri ana akım yığın partilerini göç konusunda kısıtlayıcı önlemler almaya zorlamaktadır (Kallis, 2018, s. 82). Örneğin, dönemin UKIP lideri Nigel Farage'ın göç karşıtlığı argümanlarıyla destekleyerek başlattığı Brexit söylemleri ülkedeki mevcut Avrupa şüpheciliğini kaşıyarak, Brexit'e varan sürece sebep olmuştur (Öner, 2021, s. 102).

Bu hareketlerin ve siyasi partilerin göçmen karşıtlıklarındaki temel ortak payda kendi kültürlerinin, 'istilacı' olarak adlandırdıkları göçmenlerin tehdidi altında olduğunu iddia etmeleridir. Balibar tarafından 'yeni ırkçılık' olarak tanımlanan bu yaklaşım ırkların üstünlüklerine vurgu yapmak yerine kültürlerin bir arada var olamayacaklarının ve korunmaları gerektiğinin altını çizer. Balibar'a göre Clause Levi Strauss gibi sosyal antropologlar tarafından yapı söküme uğratılan klasik ırkçı argümanlar, yeni-ırkçılar tarafından revize edilmiş, kültürler arasındaki farklılıkların korunması ve kültürlerin karışmaması gerekliliğine odaklanılmıştır. Buradan yola çıkarak yeni ırkçılar göçmenler tarafından tehdit altında olan kültürlerini koruma argümanı üzerinden gerçek anti-ırkçılar olduklarını iddia etmişlerdir (Balibar, 1992, s. 34). Onlara göre Avrupa kültürünü korumak adına bu bölgeye yapılan göçlerin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu yeni ırkçı söylem biyolojik soyaçekime (Balibar, 1992, s.32) dayanan klasik ırkçı argümanları kullanmamakla birlikte özünde yabancı düşmanı ve göç karşıtı bir tavra sahiptir. Farklı etnik ve dini grupların birbirlerine karışmasını kültürlerin orijinalliğinin bozulmaması gerekliliği iddiası ile savunmuşlardır. 21. yüzyılda küreselleşmenin de etkisiyle artan göç hareketleri, ulus devlet refleksinin arzuladığı homojenliği tehdit etmiş ve ırk saflığını arzulayan klasik ırkçı argümanlar değişerek, kültürlerin uzlaşmazlığını iddia eden ırksız ırkçılığın (Balibar, 1992, s. 32) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bugünün radikal sağının vurguladığı tüm milletlerin liberal demokrasinin homojenleştirici eğilimlerine, çok kültürlülük söylemine ve küresel insan hakları rejimine karşı savundukları- 'farklılık hakkı'dır (Bar-On, 2018, s. 57). Bu hareketler ev sahibi ülkeler ve göçmen nüfus arasında 'üstesinden gelinemez bir kültürel uyuşmazlık' olduğunu öne sürerler (Kallis, 2018, s.81).

Aşırı sağın ürettiği Avrupa'nın göç alan ülkeleri ve göçmenlerin kültürleri arasında olduğu farz edilen üstesinden gelinemez kültürel uyuşmazlık söylemi, entegrasyonun imkansızlığı ve göçmenlerin suça meyilli olduğu gibi klişeler gündelik ırkçılık dilinin önemli unsurları haline gelmiştir. Michael Billig, milliyetçiliğin sadece Avrupa'da kriz dönemlerinde ortaya çıkan ve sonra da mucizevi şekilde ortadan kaybolan bir kavram olmadığını ortaya koyar. Ona göre milliyetçilik ve milletin üyeleri günlük ve sıradan bir şekilde inançların, farzların, alışkanlıkların, temsillerin ve pratiklerin yeniden üretilmesi ile her gün yeniden şekillenirler. Billig'e

göre bu ideolojik alışkanlıklar fark edilmeksizin gözümüzün önünde dururlar ve her gün tekrarlanan bir daveti içerirler (1995, s. 6). Billig'in ana-akım milliyetçi ideoloji için tespiti göç alan ülkelerde ana akım siyasetin dilini belirleyen aşırı sağın göçmenler için kurguladığı varsayımlar için de geçerlidir. Göçmen karşıtı klişe varsayımlar, özellikle kitlesel iletişim araçları tarafından her gün yeniden üretilir. Medyanın göçmenlerle ilgili 'sıradan' haberleri yansıtışı aşırı sağın yabancı düşmanı varsayımlarının yeniden üretilmesine sebep olur. Örneğin Trebbe ve Köhler'e göre (2002, s. 136) ana-akım medya göçmenleri organize suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı ve çete suçlarıyla ilişkilendirerek gündelik ırkçı söyleme katkı sunmaktadır. Bu bağlamda ana-akım medya gündelik-ırkçılığı sıradanlaştırır ve her gün yeniden üretilir hale getirir. Göçmenlerin medyadaki temsiliyetleri bu güvensizlik hissini körüklemektedir. Özellikle göçmenlerin karıştığı adli suç haberlerinin ana-akım medyada yansıtılış şekli göçmenleri yükselen yeni ırkçı şüphencilüğün hedefi haline getirmiştir. Örneğin; Avrupa'nın yaşadığı mülteci krizinin ana-akım medyada sansasyonel şekilde temsili, güvensizlik hissini körüklemiş ve Avrupa'daki Müslüman nüfusu, sözlü ve fiziki saldırılara açık hale getirmiştir (Kallis, 2018, s. 89).

Bu bağlamda ana akım medyanın belirlediği terör tanımı da basın tarafından körüklenen gündelik ırkçılığın önemli bir unsuru olmuştur. Batı dünyası, özellikle ana-akım medya kanalıyla uluslararası terörü, İslam ve Müslümanlar ile özdeşleştirilirken, aşırı sağın ırkçı motivasyonlarla işlediği cinayetler, terör kapsamında değerlendirilmemektedir. Örneğin 2011 yılında Norveç'te en az 85 kişinin hayatını kaybettiği saldırı aşırı sağcı Anders Behring Breivik tarafından üstlenilmiş ve bu olay tek bir kişinin münferit eylemi olarak değerlendirilmiştir (BBC News Türkçe, 2011). Benzer şekilde bu makalede ele alınan NSU örgütünün işlediği cinayetler de örgüt ortaya çıkmadan önce tek bir kişinin yabancı düşmanı münferit eylemi olarak değerlendirilmiştir. Gill'in çalışması 'yalnız kurt' olarak adlandırılan kişilerce düzenlenen terör saldırılarının kayda değer bir çoğunluğunun aşırı sağın ırkçı motivasyonlarıyla yapıldığını sunmaktadır (2015, s. 11). Sonuç olarak 11 Eylül saldırılarının ardından aşırı sağın ırkçı saldırıları örgütlü terör suçları kapsamına alınmamış, transatlantik işbirliğinin dayattığı güvenlik algısı terörü yalnızca köktendinci İslami örgütlerle özdeşleştirmiştir. Avrupa'da aşırı sağın yükselişi, aşırı sağcı örgütlerin terör eylemleriyle eş zamanlı olarak gerçekleşmiş, söylemsel düzeyde bu ırkçı hareketlere desteğini göstermeyen aşırı sağ partiler esasında yerleşik korkuları tetikleyerek terör eylemlerine alan tanımıştır.

Almanya'da Irkçılık ile Muhasebe ve Yükselen Yeni-Sağ

Almanya'da uzun yıllardır klasik ırkçılık ana-akım siyasi jargonda yer bulamasa da bunun yerini alan yeni-ırkçı söylem, bir göçmen ülkesi olduğunu kabul etmekte zorlanan Almanya'da ana-akım muhafazakâr siyaset dilini de etkilemiştir. Almanya Nasyonal Sosyalist geçmişinden dolayı ırkçılık konusunun en çok tartışıldığı ve bu

konuda 'siyasi doğruculuk' endişesinin en çok duyulduğu ülkelerden birisidir. Nitekim ırkçılığa karşı benimsenen bu siyasi doğruculuk yaklaşımının kökenlerini İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'sında aramak mümkündür (Özçalık Dumanoğulları, 2019, s. 366-385). *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi)'nin ırkçı ideolojisinin İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğratılması ve sonrasında İtilaf Devletlerinin Alman siyasetinde oynadıkları belirleyici rol, Nazi ideolojisinin siyaseten yenilmesi anlamına gelmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın galipleri Almanya'da yürütülecek yoğun bir Nazilerden arındırma (*denazification*) sürecine karar vermiştir. Fakat bu sürecin nasıl devam etmesi gerektiği konusunda bir fikir birliğine varılamamış, 1945 yılından itibaren Almanya'yı işgal eden İtilaf devletleri her bir bölgede ayrı bir Nazilerden arındırma siyaseti benimsemişlerdir.

Fransa, İngiltere ve ABD, Soğuk Savaş'ın ortaya çıkması ile birlikte 1948 yılında Almanya'daki yönetimlerini tek bir çatı altında toplasa da fıkırsel farklılıklar kendini göstermeye başlamıştır. Fransa 12 yaş üstü Almanları kayıp nesil olarak değerlendirip, yoğun bir eğitime tabi tutmak isterken, Amerika bu dönemde çok tutarlı bir Nazilerden arındırma siyaseti izlememiştir (Orlow, 2018, s. 252). Bazı Nazi liderleri yargılanırken, lider olmayan Nazi partisi üyelerinin akıbeti belirsiz kalmıştır. Diğer taraftan Alman nüfusunun çok büyük bir kesiminin Nazi partisi üyesi olmasından dolayı savaşın galiplerinin Hawes'in (2019, s. 372) tabiriyle bir 'unutkanlık örtüsü'ne müsamaha göstermeleri gerekmiştir. Diğer taraftan etkisini gün geçtikçe daha çok hissettiren ve Avrupa'yı bir 'demir perde' ile ikiye bölen Soğuk Savaş, Batı dünyasının 1949'da kurulan Almanya Federal Cumhuriyeti'ne karşı daha toleranslı davranmasını gerektirmiştir. Batı Almanya'nın ilk şansölyesi olan Konrad Adenauer soğuk savaş konjonktüründen faydalanarak Batı ile entegrasyona öncelik tanımış, Nazi geçmişi ile yüzleşme konusunu rafa kaldırmıştır. Nazi Partisi eski üyeleri yeni sisteme entegre edilmeye çalışılırken, Nazi ideolojisinin bir siyasi örgüt etrafında toplanmasına izin verilmemiştir. Batı Almanya'nın Nazi Almanya'sı ile ahlaki yüzleşmesi ise 1960'lı yılların ikinci yarısında üst düzey Nazi yetkililerin yakalanıp, yargılanmalarıyla başlamıştır. Adolf Eichmann'ın Arjantin'de yakalanmasından sonra 1963-1966 yılları arasında süren Frankfurt-Auschwitz Mahkemeleri bu ahlaki yüzleşmeyi tetiklemiştir (Arendt, 2017). Nazi geçmişi ile yüzleşme ve ırkçı siyasetin gerçek anlamda ahlaki sorumluluğunu üstlenme süreci özellikle 1968 kuşağının çabalarıyla yaşanmış, Savaş Sonrası Çocukları (*Nachkriegskinder*) olarak anılan nesil, Nazi geçmişi ve ailelerinin bu geçmişteki rollerini sorgulamaya başlamışlardır. Bu neslin siyasetini temsil eden Willy Brandt'ın 1970 yılında Varşova Gettosu Ayaklanması anıtının önünde diz çökmesi, daha evvel tam anlamıyla gerçekleşmemiş olan bir özrü işaret etmiştir.

1980'lere gelindiğinde Tarihçiler Tartışması (*Historikerstreit*) olarak bilinen tartışma, tarihçileri ikiye bölmüştür. Tartışmanın bir kutbu Almanların tarihinin Nazi Almanya'sından ibaret olmaması ve artık Alman tarihinin normalleşmesi gerektiğini savunurken, diğer kutbu Almanların bu suçluluk hissini kimliklerinin parçası haline getirmeleri gerektiğini iddia etmiştir (Kronenberg, 2008, s. 125). Tüm bu tartışmaların etkisi 1990'lara uzanmış, böylece, bu dönemde yaşananları unutmaktan çok hatırlamaya odaklanan bir siyasi kültür

gelişmiştir (Assmann, 2018, s. 590). 1970 ve 1980'li yıllardaki Batı Almanya'da Nazi geçmişi ile yüzleşme ve ırkçılık ideolojisini sorgulama süreci aynı zamanda Batı Almanya'nın 1950'li yıllardan itibaren Türkiye, İtalya, Portekiz gibi ülkelere yoğun bir misafir işçi kabul etmesiyle paralel devam etmiştir. Almanya'da ekonomik kalkınmaya yardımcı olan bu misafir işçi grubu beklentinin aksine belirli süre kalıp geri dönmemiş, aksine doğum, aile birleşmesi ve göç yollarıyla Alman demografisini değiştirmiştir.

Federal Alman Cumhuriyeti'nde Nazi geçmişi ile muhasebe bu şekilde ilerlerken Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde ise Nazi ideolojisi ile mücadele, kapitalizm ile mücadeleye indirgenmiştir. Nazizmi kapitalizmle eş tutan Sovyetler Birliği, Nazilerden arındırma sürecini 1945 öncesi dönemde ekonomik ve siyasi olarak önemli olan Nazilerle sınırlamıştır. Sovyetler Birliği'nin bu yaklaşımı 1949 yılında kurulan Sovyetler Birliği güdümündeki Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde de devam etmiş, yoğun devletleştirme önlemleriyle eski Nazi partisi üyelerinin mallarına el konularak Nazi ideolojisi ile mücadele edildiği düşünülmüştür. Bunun yanında, Doğu Almanya'da yaşayan bazı eski Nazi partisi üyeleri, Doğu Almanya'daki tek parti olan *Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*, (SEDAlmanya Sosyalist Birlik Partisi)'ne üye olmalarıyla aklanmıştır (Clarke, 2018, s. 602). Sonuç olarak, Batı Almanya'da 1968 kuşağının başlattığı Nazi geçmişi sorgusuna benzer bir sorgulama Doğu Almanya'da yaşanmamıştır.

3 Ekim 1990 tarihinde Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin çözülüp Federal Alman Cumhuriyeti'nin bir parçası haline gelmesiyle birlikte 41 yıldır ayrı bir siyasi kültür geliştirmiş ve ırkçılık/ Nazi geçmişi hakkında farklı bir sorgulama sürecinden geçmiş olan bu iki yapı tek bir çatı altında buluşmuştur. 1990'lar bu iki siyasi kültürün kaynaşmasının sancılara tanıklık etmiştir. Bu birleşmenin iktisadi ve toplumsal yükününün faturası, 1950'lerden itibaren (özellikle) Batı Almanya'ya Türkiye, İspanya, İtalya, Yugoslavya gibi ülkelere davet edilen misafir işçilere (*gastarbaiter*) kesilmiştir. 1955-1973 arası Almanya'ya misafir işçi statüsünde gelenler, Almanya'nın vatandaşlık hukukunu etkileyememiş, Almanya bir göç ülkesi olduğu gerçeğini kabul etmeyerek soya dayalı vatandaşlık düzenlemesine devam etmiştir. Bu vatandaşlık hukuku, Alman olmayan diğer tüm göçmenleri nerede doğduğuna bakmaksızın yabancı (*ausländer*) ilan etmiştir. Bu yıllarda göçmen karşıtı yabancı düşmanı kundaklama saldırıları,⁴ Batı Almanya ile Doğu'nun birleşmesi ile ortaya çıkan yeni Almanya'da ırkçılığın -dönüşüm geçirse de- halen büyük bir toplumsal sorun olduğunu düşündürmektedir.

Alman toplumu ve siyaseti özelinde klasik ırkçılığa karşı güçlü bir siyasi doğruculuk çabası görmek mümkünken, yeni ırkçılığa karşı ikircikli bir tutum sergilenmiştir. Nitekim bugün Almanya'daki popülist sağın klasik ırkçı söylemleri (temel amaç olan homojen bir toplumsal yapıdan vazgeçmeksizin) dönüştürülerek özellikle Müslümanlar ve göçmenler üzerinden yeniden gündeme getirilmiştir.

⁴ 1992 yılında Rostock'ta bir mülteci kampı ateşe verilmiştir. Aynı yıl, Mölln'de üç kişinin ve 1993'te Solingen'de beş kişinin ölümüne sebep olan kundaklama olayları gerçekleşmiştir.

Bu anlamda ele alınması gereken ve 2013 yılında kurulan göçmen ve çok kültürlülük karşıtı *Alternative für Deutschland* (Almanya İçin Alternatif Partisi, AfD), 2017 seçimlerinde 94 sandalye kazanmış (BBC News, 2019), 2021 seçim sonuçlarında ise pek çok eyalette üst sıralarda yer almıştır (BBC News, 2021). AfD, özellikle 2015'teki bölünmesinden sonra, liberal çizgiden giderek çıkarak, radikal sağın önemli öncülerinden olmuş, popülizm, otoriterlik ve yabancı düşmanlığı vurgusu ile Alman siyasetinde önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Göçmen karşıtlığını körükleyerek Alman milliyetçilerinin asimilasyon korkusuna temas eden partinin bu duruşu, üst düzey yöneticilerinin söylemlerine sıklıkla yansımıştır. Partinin Der Flügel fraksiyonunun Genel Başkanı Björn Höcke, 2017 yılında kitlesel göç nedeniyle Almanların varoluşsal bir tehditle karşı karşıya kaldığını iddia ederken (Havertz, 2021, s. 57-58), benzer şekilde, Berlin eyalet meclisi üyesi olan AfD temsilcisi Thorsten Weiß, Facebook sayfasında yaptığı bir açıklama ile federal hükümetin göçmenlik politikasına devam etmesinin, Almanların yok olmasına neden olacağına dair bir açıklama yapmıştır (Havertz, 2021, s. 73). Kallis'e göre bu yaklaşım aşırı sağın sıfır toplamlı bir mesajını ifade eder. Bu mesaja göre ya İslam yenilecek ve Batı toplumundan sökülüp atılacak ya da Batı, kültürel, demografik, entelektüel hatta varoluşsal olarak sona erecektir (Kallis, 2018, s. 83). Kimlik politikasının merkezine 'yönetici kültür' (*Leitkultur*) olarak Alman kültürünü koyan AfD, çok kültürlülük ideolojisini toplumsal barışa ve ulusun bekasına ciddi bir tehdit olarak görmektedir (Havertz, 2021, s. 75). Bu fikirle paralel olarak, parti yalnızca homojen halk yapısına uyum sağlama yeteneğine sahip bireylerin göçmenliğine yeşil ışık yakmış, Müslümanları bu yapının dışında bırakarak Alman ulusunun bir parçası olamayacaklarını varsaymıştır (Goziev ve Ercan, 2020, s.83). Dolayısıyla, partinin göçmen yasasında daha seçici davranılmasını talep eden değişiklikler yapılmasını gerekli gördüğü ortaya çıkmaktadır. Dahası, bu duruşu 2016 yılındaki parti programında da 'İslam Almanya'ya ait değildir' (AfD, 2016, s. 49) vurgusuyla görmek mümkündür. AfD ayrıca, 2019 Avrupa seçim programında İslam'ı Avrupa'ya bir tehdit olarak nitelemiş, dolayısıyla bir siyasi ideoloji (AfD, 2019, s. 51) olarak betimlenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Son zamanlarda Müslümanların Almanya'da giderek artan bir şekilde 'içerideki yabancı' konumunda olmasında ve göçmen karşıtı hareketlerin artmasında bu politikaların etkisi görülmektedir. Nitekim AfD'nin İslam ve göçmen karşıtı bir hareket olan PEGIDA (*Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes*, Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansız Avrupalılar) ile yakından bağlantılı olduğu görülmekte, PEGIDA'nın giderek artan eylemci sayısı AfD'nin seçim başarısının habercisi olarak kabul edilmektedir (Weisskircher, 2020, s. 616). 2014 yılında bir Facebook grubu olarak yola çıkan PEGIDA düzenli gösteriler düzenlemesiyle öne çıkmış (Havertz, 2021, s. 96), mülteci koruma krizinin doruk noktasına ulaştığı 2015 yılında yaklaşık 20.000 kişinin katıldığı miting ile göçmen karşıtı bu hareketin adı geniş kitlelerce duyulmaya başlanmıştır (Weisskircher, 2020, s. 616). AfD cephesinden Höcke, bu oluşumu halk direnişinin sokaklardaki temsilcisi, AfD'yi ise parlamentoda yurttaş muhalefetinin parlamenter öncüsü olarak tanımlamıştır (Havertz, 2021, s. 95). Dahası AfD üyeleri sık sık PEGIDA mitinglerinde konuşmacı olarak görülmektedir.

Almanya'daki birçok radikal sağ popülist oluşum, Müslümanların Alman vatandaşı olduğu durumlarda bile İslam'ı kültürel olarak yabancı nitelemekte, Müslümanlar, Batı kültürünü baltalayan ve yerine İslam'a dayalı, 'demokrasi ve eşitlik karşıtı' kültürlerini yerleştirecek, yekpare bir etnik grup olarak görülmektedir. Neticede bu tip islamofobik hareketlerde her ne kadar biyolojik unsurlara dayalı bir ırkçılık türü görülebilse de temel bileşenin kültürel ırkçılık olduğunu görmek mümkündür (Havertz, 2021, s. 90). Siyasal ve toplumsal hareketleri etkileyen ve kültürel ötekileştirmeye dayanan bu yeni-ırkçılık türünün yasadışı yeraltı örgütlerindeki yansımaları ise özellikle makalenin ana konusunu oluşturan NSU'nun göçmen karşıtı- ırkçı saldırıları Alman kamuoyunu meşgul etmiştir.

Nasyonal Sosyalist Yeraltı (Nationalsozialistischer Untergrund (NSU)) ve Alman Basınında Temsiliyeti

1990'larda Doğu Almanya'nın Jena şehrinde arkadaş olan Beate Zschäpe, Uwe Mundlos ve Uwe Böhnhardt NSU örgütünün çekirdeğini oluşturan gruptur. Üçlü, Jena'daki *Winzerclub* adı verilen gençlik kulübünde diğer aşırı sağ örgütlerle temas halindedir (Koehler, 2017, s. 157). Özellikle Thüringen'de ılımlı ve militan tüm neo-Nazi grupları bünyesinde toplayabilen *Thüringer Heimatschutz*'un bir parçası olmuşlardır. 1997 Eylül'ünde Jena tiyatrosunun önüne *swastika* işaretli bir bavulun içine yerleştirilen sahte bomba neticesinde Böhnhardt, Mundlos ve Zschäpe sorgulanmış, fakat ardından serbest bırakılmışlardır. Yaklaşık bir yıl sonra polis Jena'da bir depoda patlayıcılar bulunca üç arkadaş yeniden şüpheli olmuş fakat bu defa polisten kaçmışlardır. Alman polis teşkilatı tarafından yürütülen 5 yıllık arayışın ardından soruşturma bir sonuca bağlanmaksızın 2003 yılında kapatılmıştır.

İlk yıllar üçlü neo-Nazi dayanışma gruplarının yardımlarıyla yaşamlarını sürdürmüş ve ardından banka soygunları başlamıştır. Böhnhardt ve Mundlos 1998-2011 yılları arasında en azından 12 silahlı soyguna karışmıştır (Koehler, 2017, s. 255). Kurdukları NSU, bilinen ilk cinayetini 9 Eylül 2000 yılında sonuncuyu ise 6 Nisan 2006 yılında işlemiştir. Tüm cinayetler aynı silahla, gündüz vakti işlenmiştir. Kurbanlardan 8'inin Türk, birinin ise Yunan kökenli olduğu bilinmektedir. İlk kurban güney Almanya'da çiçekçi dükkânı işleten 38 yaşındaki Enver Şimşek olmuştur. İkinci cinayet ise 13 Haziran 2001 tarihinde Abdurrahim Özüdoğru'nun öldürülmesiyle gerçekleşmiştir. 2 hafta sonra Hamburg'daki manav dükkânında Süleyman Taşköprü NSU tarafından öldürülmüştür. 21 Ağustos 2001 tarihinde Münih'teki manav dükkânında öldürülen Habil Kılıç, NSU'nun dördüncü kurbanı olmuştur. Bunun ardından 2,5 yıl sonra Rostock'ta Mehmet Turgut, ardından 9 Haziran 2005 tarihinde İsmail Yaşar Nürnberg'teki restoranında öldürülmüştür. Birkaç gün sonra 15 Haziran'da Theodoros Boulgarides dükkânında ölü bulunmuştur. 4 Nisan 2006 tarihinde Mehmet Kubaşık Dortmund'daki dükkânında öldürülmüş ve 2 gün sonra ise Kassel'de bir internet kafe işleten Halit Yozgat, NSU'nun bilinen son Türk kökenli kurbanı olmuştur. Bu son cinayet oldukça tartışmalıdır çünkü Alman polis teşkilatı bu cinayetin

işlendiği sırada Hessen Eyaleti Anayasayı Koruma Dairesi'nin (*Verfassungsschutz*) aşırı sağın faaliyetlerini gözlemlemesi adına görevlendirdiği muhbiri Andread Temme'nin bu internet kafede bulunduğu tespit edilmiştir. Temme'nin bu olaydaki olası rolü bu konudaki bürokrasinin suskunluğu nedeniyle halen ortaya çıkarılmamıştır (The Intercept, 2017). Son olarak ise örgüt 25 Nisan 2007 tarihinde polis memuru Michele Kiesewetter'i başında vurarak öldürmüş ve bir polis memurunu ağır yaralamıştır. Bu suikastların dışında NSU, 2001 ve 2004 yıllarında Köln'de iki bombalı saldırı gerçekleştirmiştir. Özellikle yoğunluklu olarak Türk kökenli vatandaşların işyerlerinin bulunduğu mahallede (*Keupstrasse*) yapılan son bombalı saldırı 22 kişinin ağır yaralanmasına sebep olmuştur.

2007-2011 yılları arasında bilindiği kadarıyla grup herhangi bir faaliyette bulunmamıştır. 7 Eylül 2011 tarihinde örgüt bir banka soygununa girişmiş ve 4 Kasım 2011'de Mundlos ve Böhnhardt bir karavan kiralayarak Eisenach'ta bir başka banka soygunu yapmıştır. Fakat bu sefer polis ekipleri ikilinin karavana girdiğini tespit etmiş ve bunun üzerine Mundlos ve Böhnhardt içinde bolca patlayıcı ve silah bulunan karavanı ateşe vermiş ve ardından intihar etmiştir. Sadece birkaç saat sonra örgütün üçüncü üyesi Beate Zschäpe grubun Zwickau'daki apartman dairesini ateşe vermiş ve olay yerini terk etmiştir. Eşgüdümlü olarak daha önceden hazırladığı ve işledikleri suçları içeren DVD'leri gazetelerin, siyasi partilerin mail hesaplarına göndermiştir. Bu DVD'lerden özellikle bir tanesi, örgütün faaliyetlerini alaycı bir üslupla Pembe Panter çizgi film karakterinin kullanarak ele alan 15 dakikalık video şu açıklamanın bulunduğu bir giriş ile başlar: "Nasyonal Sosyalist Yeraltı, 'söz değil eylem' ilkesine sahip bir yoldaşlar ağıdır. Siyasette, basında, poliste ve ifade özgürlüğünde köklü bir değişiklik olmadığı sürece faaliyetler devam edecektir" (NSU-Watch, 2011).

Bahsi geçen Zschäpe'nin paylaştığı kayıтта Pembe Panter çizgi film karakteri işsiz kalmış dolaşırken bir pankartta şu yazıyı görür; "Halkınızın yanında olun, ülkenizin yanında olun, NSU'ya destek verin" (Taz, 2011). Pembe Panter bunun üzerine kayıтта konuşan kişinin aktarımıyla devletine karşı görevini ifa etmeye karar verir ve bir işyerinde bomba patlatır. Bu patlamadan sonra, NSU'nun küçük bir bakkal dükkânına yerleştirdiği bombanın ardından medyada yer alan gerçek görüntülere yer verilir. Bunun ardından Pembe Panter yerde bulunduğu bir ipi takip ederek bir evin bacasından içeri girer ve bir resim şöalesinin üzerinde 'Almanya turu' başlıklı bir slayt gösterisi sunulur. Burada örgütün işlediği cinayetlerin resimleri slayt şeklinde yerleştirilmiştir. Bu resimlerden üçü kurbanların NSU tarafından çekilen henüz basında yer almamış olan resimlerdir. Akşam olup da Pembe Panter evine gidip televizyonu açtığında, kurbanlar için düzenlenen anma etkinliklerini görür, televizyonda sadece pislik olduğunu söyler ve televizyonu kapatıp yatmaya gider. Rüyasında ilk kurban Enver Şimşek'in öldürülüşünü görür. Sonra kapısında 'Türk terzisi' yazan bir dükkâna girer ve burada bir cinayet daha işlenir, bu kurbanın gerçek görüntüleri de videoya eklenmiştir. Ertesi sabah uyandığında Pembe Panter Köln'de 2004 yılında 22 kişinin yaralanması ile sonuçlanan patlamayı organize eder. Burada çivi bombasının yapılışı ve bisikletli bir saldırganın bunu yerleştirme görüntüleri verilir. Bu patlamanın görüntüleri izleyiciye sunulur. En sonunda Pembe Panter yine bir ip bulur, onu takip ederek bir eve girer, evde bulunan bomba patlar ve NSU'nun

logosu ve Nasyonal Sosyalist Yeraltı yazısı belirir. 15 dakikalık bu kısa film Pempe Panter çizgi filminden çeşitli görüntüler ile sona erer.

Bu kaydın dolaşıma girmesi ile birlikte Alman kamuoyunda NSU örgütüne dair bir tartışma başlamıştır. Beate Zschäpe, kaydı dolaşıma soktukten sonra birkaç gün saklanmış ve sonra avukatıyla birlikte Jena'da Alman polisine teslim olarak 8 Kasım 2011 tarihinde tutuklanmıştır. 1 yıl sonra Zschäpe, 3 kişilik bu örgütün üyesi olmak ve özellikle örgütün lojistiğini sağlamak suçlarından dolayı yargılanmaya başlanmıştır. Mahkeme 6 Mayıs 2013 tarihinde Münih'teki Yüksek Bölge Mahkemesi'nde başlamıştır. İki buçuk yıl süren suskunluğunun ardından Zschäpe, Aralık 2015'te ifade vermiş ve NSU örgütü üyesi olduğunu inkâr ederek kurbanların yakınlarından bağlantılı olduğu örgüt üyeleri Mundlos ve Böhnhardt'ı Zschäpe'nin onaylamadığı faaliyetlerini durduramadığı için özür dilemiştir (Tagesschau, 2018). Bu ifadeye rağmen Temmuz 2018'de mahkeme, örgüt üyeliğinden, cinayetlerden ve kundaklama faaliyetlerinden dolayı Zschäpe'yi suçlu bulmuş ve Zschäpe olağan şartlı tahliye olmaksızın ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Her ne kadar Zschäpe bu karara itiraz etse de Ağustos 2021'de Federal Alman Mahkemesi itirazını ret ederek 15 yıl sonra da aftan yararlanamayacağı kararına varmıştır. Mahkeme süreci ve mahkemenin kararları da Alman kamuoyunda tartışmaya yol açmıştır. Örneğin beş sanıktan biri olan, neo-Nazi kimliği ile bilinen ve NSU ile açık bağlantısı olan Andre Eminger'in 2,5 yıl ceza alıp mahkemenin sonuçlanmasının ardından salıverilmesi tartışma yaratmıştır (Perspektif, 2018). Almanya'nın NSU sürecini ele alışındaki zafiyet, Alman devlet sisteminin çıkmazı olarak yorumlanmıştır (Gümüş, 2020, s. 327).

NSU cinayetlerinin vahameti ve 10 yıl boyunca böyle bir örgütün gizli kalabilmesi kadar Alman basınının bu cinayetleri sunumu da çok tartışmalı bir konu olmuştur. 2000-2006 yılları arası işlenen NSU cinayetlerinin Alman basınında ele alınış şekli Otto Brenner Vakfı'nın 2015 tarihinde yayımladığı bir rapor ile detaylı şekilde incelenmiştir (Virchow, Thomas, Grittmann, 2015). Rapor Alman basın organlarında cinayetlerin işlendiği 6 yıl boyunca çıkan çeşitli haberleri incelemiş, Alman basınının bu cinayetlere yaklaşımındaki zafiyetleri ortaya koymuştur.

Rapor, özellikle Alman medyasında göçmen temsilinin genellikle olumsuz haberler vesilesiyle olduğunu, bu nedenle suçluluk ile özdeşleşen bir göçmen imajı yaratıldığına işaret etmiştir (Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 12). Bu nedenle de NSU cinayetlerine Alman basınında verilen ilk tepki kurbanların suçla ilişkilendirilmesi şeklinde olmuştur. Örneğin; Nürnberger Nachrichten'in 11 Eylül 2000 tarihinde çıkan bir haberinde Enver Şimşek'in öldürülmesinin bir mafya hesaplaşması ile ilgili olabileceğine yer verilmiştir (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 25). Süleyman Taşköprü cinayetinin ardından bu cinayetin mafya ile olan haraç mücadelesinin sonucu olabileceği haberi çıkmıştır. 2005 yılına gelindiğinde bu cinayetlerin uyuşturucu suçu ile ilgili olabileceği Alman basınında yazılmaya başlanmıştır (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 26).

Rapora göre, Alman basınının seri cinayetleri ele alırken gösterdiği bir diğer zafiyet, konuya dair Alman polisinin sunduğu raporları sorgulamaksızın yansıtması olmuştur. Bu raporlar ilk etapta gerçekleşen cinayetlerin organize suçlar kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ele almıştır. Raporlar cinayet gerekçeleri olarak; cinayetlerin dış kaynaklı, Almanya'daki Türk cemaatinde faaliyet gösteren mafyatik yapıların iç hesaplaşması ya da uyuşturucu kaçakçılığı ile ilgili olabileceğini öne sürmüştür. Polis raporlarının sundukları, Alman toplumunda bu cinayetlerin sistematik ırkçı saldırılar olma ihtimalini bertaraf etmiştir. Alman basınında özellikle maktullerin organize suçlar ile ilişkilendirilmesi ardından Alman kolluk kuvvetlerinin konu hakkındaki ifadelerine aşırı bir güven olmuştur (Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 62). Özellikle cinayetlerin Türk mafyasının iç hesaplaşması olarak yansıtılması kurbanları failleştirmiş ve göçmen düşmanlığı, ırkçılık ve gündelik ırkçılık konularının bu cinayetler bağlamında tartışılmasını bertaraf etmiştir.

Alman basınının bu cinayetleri ele alırken sıkça kullandığı bir başka kavram 'Dönerci Cinayetleri' olmuştur. Cinayetlerin işlendiği yıllarda kullanılan bu kavram kurban yakınlarını son derece inciten bir tavır olsa da bu kavramın sorgulanması NSU'nun ortaya çıktığı 2011 yılından sonra gerçekleşmiştir. 'Dönerci cinayetleri' kavramı ilk olarak 31 Ağustos 2005 tarihinde Nürnberger Zeitung'da çıkan bir haberde üst satır olarak kullanılmıştır. Makalenin yazarı Karl A. Nikol bu başlığı '*Der Mord an dem Döner-Verkäufer*'in kısaltması olarak kullanmıştır (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 22). Bunun ardından kavram çeşitli yayınlarda farklı versiyonlarla kullanılmaya devam etmiştir. Bazı gazeteler kavram ile aralarına belirli bir mesafe koymak adına, kavramı ele alırken tırnak işareti kullanmıştır, fakat bu kullanım azınlıkta kalmıştır. Bazı durumlarda da 'sözde dönerci cinayetleri' formülasyonu kullanılmıştır

'Dönerci Cinayetleri' adı altında yapılan genelleme birçok açıdan sorunludur. Öncelikle bu genelleme ile kurbanların bireysellikleri ortadan kaldırılmıştır. Bir meslek grubunu bir nüfus grubuna mal eden tavır, Almanya'daki göçmen yaşamının çeşitliliğini ve zenginliğini reddetmiş ve bu tek tipleşiren tavır göçmen nüfusunu hedef gösteren türlü ayrımcı/ırkçı söylemleri desteklemiştir.

Cinayetlerin ardında yatan nedenlerin aşırı sağ ile ilgili olabileceği ilk yıllarda göz önünde bulundurulmamıştır. Art arda işlenen Mehmet Kubaşık ve Halit Yozgat cinayetlerinden sonra, detaylandırılmasa da aşırı sağ arka planlı cinayetler şüphesi yazılmaya başlanmıştır (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 27). Fakat bu cinayetleri soruşturmakla görevli polis memuru Wolfgang Geier, bu cinayetlerin aşırı sağın yabancı düşmanı motivasyonla işlediği suçlar olduğunu gösteren hiçbir işaret bulunmadığını belirtmiş, bu ihtimali bertaraf etmiştir (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 27). Bu cinayetlerin aşırı sağın yabancı düşmanı motivasyonu ile işlediği cinayetler olma ihtimali, Alman polis teşkilatı ve Alman basını tarafından ciddiyetle ele alınmazken kurbanlar için düzenlenen anma toplantılarında kurbanların yakınlarının sıklıkla işaret ettiği bir ihtimal olarak belirtmiştir. Fakat bu toplantılar genellikle ana-akım Alman basınında görünür olamamıştır.

Bazı yayın kuruluşları 2006 yılından itibaren psikopat bir seri katil ya da yabancı düşmanı motivasyona dikkat çekmeye çalışmışlardır. Cinayetlerin Türklere nefret eden bir psikopat tarafından işlenmiş olduğu şüphesi medyada yer alan bir başka ihtimal olarak ortaya çıkmıştır. Bu argümanda ortaya atılan katilin belirli bir nedenle Türk nefreti kazanan bir 'yalnız kurt' olduğu yönündedir. Bild gazetesinin 'Polis emin; dönerci katili bir Türk düşmanı' başlıklı yazısında bahsi geçen nefretin nedeninin failin muhtemelen bir Türk ile olumsuz ya da aşağılayıcı bir deneyim yaşamış olması olabileceğinin altı çizilmiştir (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 28). Bu argümandaki temel sorun, cinayetlerin ardında bir örgüt olduğu fikrinin bertaraf edilmesi ve ırkçı saldırıların adını koymak yerine oldukça siyasi olan ırkçılık tavrının kişisel tecrübe seviyesine indirgenerek normalleştirilmesi olmuştur.

2011 yılına kadar ele alınan ihtimaller dışında seri cinayetlere yönelik alternatif bir değerlendirme yapılmamıştır. 2011 yılında NSU örgütünün deşifre edilmesinden önce Spiegel'de çıkan bir haber, seri cinayetlerin Türk milliyetçileri, Türk istihbarat teşkilatı ve Türk mafyasından oluşan bir koalisyonun ortak işi olabileceğine işaret etmiştir (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 29). Bu yaklaşım da yine kurbanları suçla ilişkilendiren ve gerekçeleri Alman toplumunun dışında arayan bir tavidir.

NSU örgütünün ortaya çıkması ile birlikte Alman basınında da bu cinayetleri ele alış ile ilgili bir özeleştirme başlar. Raporun sunduğu özeleştirilerden birinde Christian Fuchs Dortmund'ta öldürülen Mehmet Kubaşık'ın kızı Gamze Kubaşık'ın cinayetlerin motivasyonu olarak yabancı düşmanlığına işaret ettiğini, Alman basınının bunu dikkate almayarak her mülakatta tekrar edilen bu iddiayı röportajlardan çıkardıklarını belirtmiştir (aktaran Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 58). Burada Alman medyasının her gün karşılaşılabilecek 'sıradan' bir cinayet haberini sunuş şekli gündelik ırkçı dili yeniden ürettiği gibi, kurbanların ailelerinin iddialarını yok saymaları da bu cinayetlerdeki ırkçı motivasyonun geç ortaya çıkarılmasına sebep olmuştur.

Ocak 2012 yılında 'Dönerci cinayetleri' kavramı, önde gelen dil bilimcilerin oluşturduğu bir komisyon tarafından 2011 yılının en kötü kelimesi (*Unwort des Jahres*) seçilmiştir (Sueddeutsche Zeitung, 2012). Jüri temsilcisi Nina Janich'in ifadesiyle; "Bir sağcı terörist cinayet serisinin olgusal olarak temelsiz ve klişelere başvurarak etiketlenmesiyle tüm bir nüfus grubu dışlanıyor, kurbanlar ayrımcılığa maruz kalıyor ve kökenlerinden dolayı bir atıştırmalık yemeğe indirgeniyorlar" (Focus, 2015).

Kurbanlar hakkında üretilen klişelerin dışında aşırı sağın ele alınışı ve neo-Nazi grupların Alman toplumundaki imajları bu cinayetlerin bir neo-Nazi örgüt tarafından işlendiğinin tespit edilmesine engel olmuştur. Bu klişelerden birine örnek vermek gerekirse genellikle Alman kamuoyunda bu neo-nazi örgütlerin NSU cinayetlerinin ihtiyaç duyacağı bir profesyonelliğe sahip olmadığı, onların bir grup 'kaybolmuş' genç olduğu yönündeki inancıdır (Virchow, Thomas, Grittmann, 2015, s. 61). Koehler (2017, s. 21), NSU hakkındaki kitabında özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından terör kavramının aşırı sağın faaliyetlerinden ziyade köktenci İslami gruplarla özdeşleştirildiğini belirtmiştir. Bu sebeple de bu kadar uzun süredir deşifre edilmeden faaliyet

gösterebilen terörist NSU örgütü Alman otoritelerinin dikkatini çekmemiştir. Aşırı sağ, neo-Nazi örgütler terör denilince akla gelmemekte, onlar ciddi bir örgütlenme yetenekleri olmayan, mahallenin kaybolmuş, aşırı gençleri olarak görülmektedir.

Sonuç

11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin yanı sıra Avrupa'da da terör ve güvenlik konuları giderek önem kazanmış ve özellikle Müslüman göçmenler terör ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. 2011'de başlayan Arap ayaklanmalarından sonraki süreçte, Avrupa'ya doğru ciddi bir düzensiz göç akını yaşanmıştır. 2015 yılında bu göç hareketlerinin zirveye ulaşması ile Avrupa'daki göçmen karşıtı, yabancı düşmanı toplumsal ve siyasal hareketler geniş destek bulmaya başlamış, pek çok toplumsal ve ekonomik sorun göçmenlere mal edilmiştir. Bununla paralel şekilde, ana-akım medya, özellikle çevre ülkelerden gelen göçmenleri suçla ilişkilendiren, onları toplumsal sorunların gerekçesi gibi gösteren ve düzensiz kitlesel göç hareketlerini misafir toplum için felaket senaryosu olarak sunan haberleri ile göçmenlerin maruz kaldığı gündelik ırkçı söylemleri yeniden üreten bir mecra olmuştur. Makalenin yararlandığı Alman medyasının NSU cinayetlerine yaklaşımını değerlendiren rapor, NSU'nun ortaya çıkmadan, cinayetleri işlediği 10 yıl boyunca basın tarafından kurbanların suçla ilişkilendirilmelerini, bu cinayetlerdeki ırkçı motivasyonun nasıl görmezden gelindiğini ve ırkçı motivasyon kabul edilse bile bunun bir örgütün işinden ziyade tek bir kişinin münferit eylemleri olduğu yönündeki değerlendirmelerini sunmuştur. Bu raporun bulguları ışığında, bu makale NSU cinayetlerinin basında ele alınış şeklinin göçmenler hakkında üretilen klişeler ve gündelik ırkçılığa hizmet ettiği argümanını Avrupa ve Almanya'da yükselen aşırı sağ bağlamında değerlendirmektedir. Bu doğrultuda, NSU'nun ırkçı motivasyonlarla işlediği cinayetlerin, NSU örgütünün varlığı bilinmezken ele alınış şekli Almanya'da giderek artan 'yeni ırkçı' yaklaşımın tezahürü olmuştur. Bu açıdan NSU örgütü ve işlediği cinayetlerin basındaki temsili Almanya'da 'aşırı' olarak değerlendirilen klasik ırkçılık ile gittikçe varlığını arttıran ırklar arasında öngörülen bir hiyerarşi yerine kültürlerin bir arada bulunmaması ve göçmenlerin Alman kültürüne tehdit olduğu varsayımından yola çıkan 'yeni ırkçı' yaklaşım arasında bir köprü olmuş ve 'aşırı' ile ana-akımın sınırlarını belirsizleştirmiştir.

Kaynakça

A German Intelligence Agent Was at the Scene of a Neo-Nazi Murder. He Can't Explain Why (18 Ekim 2017). The Intercept. Erişim: 30 Ekim 2022,

<https://theintercept.com/2017/10/18/germany-neo-nazi-murder-trial-forensic-architecture/>

AfD. (2016). Programm für Deutschland: Das Grundsatzprogramm der Alternative für Deutschland. www.alternativefuer.de/wp-content/uploads/sites/7/2016/05/2016-06-27_afd-grundsatzprogramm_web-version.pdf.

- AfD. (2019). Europawahlprogramm: Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 9. Europäischen Parlament 2019. www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2019/03/AfD_Europawahlprogramm_A5-hoch_web_150319.pdf
- Arendt, H. (2017). *Kötülüğün Sıradanlığı*, Adolf Eichmann Kudüs'te. (Ö. Çevik, Çev.). İstanbul: Metis.
- Assmann, A. (2018). *Memories of Nazi Germany in the Federal Republic of Germany*. Shelly Baranowski, Armin Nolzen ve Claus-Christian Szejnmann (Der.), içinde *A Companion to Nazi Germany* (s. 583-599). New Jersey: John Wiley Blackwell.
- Avusturya'da aşırı sağın sürpriz yükselişi (27 Eylül 2015). Euronews. Erişim: 10 Kasım 2022, <https://tr.euronews.com/2015/09/27/avusturya-da-asiri-sagin-surpriz-yukselisi>
- Balibar, E. (1992). *Bir "Yeni-Irkçılık" Var mı?*. Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein (Der.), içinde *Irk Ulus Sınıf, Belirsiz Kimlikler* (s. 27-41). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bar-On, T. (2018). *The Radical Right and Nationalism*. Jens Rydgren (Der.), içinde *The Oxford Handbook of the Radical Right* (s. 43-74). Oxford: Oxford University Press.
- Billig, M. (1995). *Banal Nationalism*. Londra: Sage Publications.
- Bir Neonazi'nin Star İlan Edilişi: André Eminger (1 Aralık 2018). Perspektif. Erişim: 3 Ekim 2022, <https://perspektif.eu/2018/12/01/bir-neonazinin-star-ilan-edilisi-andre-eminger/>
- Clarke, D. (2018). *Remembering National Socialism in the German Democratic Republic*. Shelly Baranowski, Armin Nolzen ve Claus-Christian Szejnmann (Der.), içinde *A Companion to Nazi Germany* (s. 599-614). New Jersey: John Wiley Blackwell.
- "Döner-Morde" zum schlimmsten Begriff gewählt (10 Eylül 2015). Focus. Erişim: 10 Ekim 2022, https://www.focus.de/panorama/vermischtes/doener-morde-zum-schlimmsten-begriff-gewaehlt-unwort-des-jahres-2011_id_2397889.html
- "Döner-Morde" ist das Unwort des Jahres (17 Ocak 2012). Süddeutsche Zeitung. Erişim: 5 Kasım 2022. <https://www.sueddeutsche.de/kultur/sprache-doener-morde-sind-das-unwort-des-jahres-1.1259648>
- Emmanuel Macron defeats Le Pen to become French president (8 Mayıs 2017). BBC News Erişim: 10 Kasım 2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39839349>
- Gill, P. (2015). *Lone-Actor Terrorists: A Behavioural Analysis*. Abington ve New York: Routledge.
- Goziev, R. ve Özel Özcan, M. S. (2020). *Aşırı Sağın Yükselişi ve Almanya İçin Alternatif Partisi (AFD)*. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(21), 76-89.
- Gümüş, B. (2020). *Almanya'nın Siyasal Sistemi*. Hasan Buran, Mustafa Karaman, Mehmet Durgut (Der.), içinde *Çağdaş Siyasal Sistemler, Türleri ve Belli Başlı Ülke Uygulamaları* (s. 271-343). İstanbul: Nobel.
- Havertz, R. (2021). *Radical Right Populism in Germany AfD, PEGIDA, and the Identitarian Movement*. Londra ve New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Hawes, J. (2019). *The Shortest History of Germany*. Londra: Old Street Publishing.
- "Ich habe das nicht gewollt" (3 Temmuz 2018). Tagesschau. Erişim: 2 Ekim 2022, <https://www.tagesschau.de/inland/nsu-215.html>
- İngiltere'de bir seçim üç lidere mal oldu (8 Mayıs 2015). BBC News Türkçe. Erişim: 7 Kasım 2022, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150508_ingiltere_secim_analiz
- İngiltere'nin AB serüveni resmen sona erdi: Brexit sürecinde son 4 yılda neler yaşandı? (1 Şubat 2020). Euronews. Erişim: 9 Kasım 2022, <https://tr.euronews.com/2020/01/31/ingiltere-avrupa-birligi-seruveni-resmen-bitiyor-brexit-kronolojisi-4-yilda-neler-yasandi>

İsveç seçimleri: Aşırı sağ ikinci parti oldu, sosyal demokratlar iktidarı kaybetti, (15 Eylül 2022). BBC News Türkçe. Erişim: 9 Kasım 2022,

<https://www.bbc.com/turkce/articles/ckv8k5v9plvo>

Kallis, A. (2018). The Radical Right and Islamophobia. Jens Rydgren (Der.), içinde The Oxford Handbook of the Radical Right (s. 76-101). Oxford: Oxford University Press.

Karataşarataş, İ. (2019). Avropopülist partilerin yükselişi; Hollanda'da PVV Örneği. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 28-42.

Koehler, D. (2017). Right-Wing Terrorism in the 21st Century, The 'National Socialist Underground' and the history of Terror from the Far-Right in Germany. Londra ve New York: Routledge.

Kronenberg, V. (2008). Zeitgeschichte, Wissenschaft und Politik, Der "Historikerstreit"- 20 Jahre danach. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Norveç çifte saldırının şokunu yaşıyor (23 Temmuz 2011). BBC News Türkçe Erişim: 10 Kasım 2022,

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/07/110723_norway_3update

Öner, S. (2021). BREXIT ve Avrupa'da Popülist Radikal Sağın Yükselişi. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 20, 95-118.

Orlow, D. (2018). A History of Modern Germany 1871 to Present, New York: Routledge.

Özçalık Dumanoğulları, S. (2019). Fransız Devrimi'nden Günümüze Alman Milliyetçiliği. Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş (Der.), içinde Dünya Siyasetinde Almanya 2: Yönetim-Ekonomi-Toplum (s.366-383). İstanbul: Nobel.

Transkript Bekennervideo NSU (Kasım 2011). NSU-Watch. Erişim: 3 Ekim 2022.

<https://www.nsu-watch.info/files/2013/05/NSU-Transkript.pdf>

Trebbe, J., Köhler, T. (2002). *Germany*. Jessika Ter Wal (Der.), içinde, Racism and Cultural Diversity in the Mass Media. An Overview of Research and Examples of Good Practice in the EU Member States, 1995-2000. Vienna: EUMC/ERCOMER.

Virchow F., Thomas T., Grittmann E. (2015). "Das Unwort erklärt die Untat" Die Berichterstattung über die NSU-Morde- eine Medienkritik. Frankfurt am Main: Otto Brenner Stiftung.

Weisskircher, M. (2020). The Strength of Far-Right AfD in Eastern Germany: The East-West Divide and the Multiple Causes behind 'Populism'. The Political Quarterly, 91(3), 614-622.

15 Minuten Menschenhass (16 Kasım 2011). Taz. Erişim: 5 Ekim 2022,

<https://taz.de/Bekennervideo-der-Zwickauer-Zelle/!5107447/>